

se poučuje kot relativno obligaten predmet za Slovence, a samo v nižjih razredih, ne da bi bil zato nameščen poseben profesor. Pouk oskrbuje profesor slovenščine z državne gimnazije.

Državna nižja realka v Pulju, ki je stopila na mesto mornarske nižje realke, menda ne izdaja letnega poročila; vsaj mi ga nismo videli, zato tudi ne moremo poročati o nji.

6. Bilanca našega srednjega šolstva.

Na Kranjskem ima 479.973 Slovencev (po zadnjem ljudskem štetju) 1594 slovenskih gimnazijcev in 509 realcev, 28.177 Nemcev pa ima 223 gimnazijcev in 203 realce. En srednješolec torej pride na 228 Slovencev, pri Nemcih pa že na 66 prebivalcev. Za Nemce sta dve nemški gimnaziji in ena nemška realka, za Slovence 4 utrakvistične (v nižjih razredih slovenske, v višjih nemške) gimnazije, ena utrakvistična realka — mestna v Idriji — in ena popolnoma slovenska gimnazija — škofovi zavodi v St. Vidu.

Na Spodnjem Štajerskem je 409.531 Slovencev, 578 slovenskih gimnazijcev in 10 realcev. Nemcev je 52.716, nemških gimnazijcev 570, realcev za 236. En srednješolec torej pride na 696 Slovencev, a že na 65 Nemcev. Nemci imajo 3 gimnazije in eno realko, Slovenci samo 2 utrakvistični (polovica predmetov se poučuje slovenski, polovica nemški) nižji gimnaziji, ki se imata boriti z vsemi mogočimi zgoraj deloma navedenimi težočami.

Na Koroškem 90.495 Slovencev s 106 gimnazijci in 7 realci nima niti ene srednje šole, 276.829 Nemcev ima 816 gimnazijcev, 378 realcev, 3 gimnazije in eno realko. En srednješolec pride na 800 Slovencev in na 232 Nemcev. Slovenskih dijakov je zato tako malo, ker ni slovenskih šol, na nemških pa se imajo boriti z jezikom in še povrh z nemškim šovinizmom součencev in učiteljev.

Na Primorskem 212.978 Slovencev nima nobene srednje šole za svojih 425 gimnazijcev in 219 realcev. 19.454 Nemcev, večinoma priseljenih in prebivastvu usiljenih uradnikov, pa ima 3 gimnazije, 2 višji in eno nižjo realko, čeravno je nemških gimnazijcev le 256, realcev pa 225. En srednješolec pride na 330 Slovencev, a že na 40 Nemcev!

V vseh teh deželah je 1.192.977 Slovencev imelo letos 2703 gimnazijce in 745 realce. En srednješolec pride šele na 346 Slovencev. Realcev je veliko premalo, na Primorskem vlada še najboljša številna razmerje med realci in gimnazijci, primorski Slovenci so tudi gospodarsko najbolj samostojni. A tudi gimnazijcev Slovenci še dolgo nimamo preveč zlasti izven Kranjske, če hočemo imeti dovolj naraščaja za razne uradniške, profesorske, zdravniške službe. Saj ima 377.176 Nemcev v istih deželah 1865 gimnazijcev in 1042 realcev, zadnjih celo več kot Slovencev. O nadprodukciji inteligence morejo govoriti le Nemci in Čehi, pri Slovencih izobražencev še vedno primanjkuje, primanjkuje pa tudi izvedencev v vseh praktičnih poklicih, ker nimajo potrebnih šol.

A ne le da Slovenci nimamo svojih srednjih šol, niti slovenščina kot predmet se ne poučuje v potrebnem obsegu na obstoječih srednjih šolah na slovenskem ozemlju. Najboljše je v Gorici, kjer se na gimnaziji in realki učijo v prvih dveh razredih po 4, v ostalih pa po 3 ure na teden. Kranjski realci imata povprečno v vsakem razredu po 3 tedenske ure za slovenščino. Utrakvistične gimnazije na Kranjskem in Štajerskem imajo za slovenščino v dveh razredih po 3, v ostalih po 2 uri na teden, torej v celem 8 tedenskih ur manj nego v Gorici! Gimnazije v Ptuju, Celovcu in Trstu imajo po 2 uri slovenščine. Na gimnazijah v Beljaku in St. Pavlu ter na realkah v Mariboru, Celovcu in Trstu se poučuje slovenščina v posameznih tečajih, na realkah samo v nižjih razredih. Na nobenem zadnjih 5 zavodov ni profesorja, ki bi bil usposobljen za slovenščino!

7. Sklep in naše zahteve.

Tukaj smo podali slovenski javnosti sicer še nepopolno skico srednjih šol na Slovenskem. A že iz te skice lahko spoznamo, da je uredba res vseskozi pomanjkljiva in da niti najmanj ne odgovarja kulturnim potrebam slovenskega naroda. Iz tega dejstva pa sledi za vse one faktorje, ki jim je poverjena skrb za srednje šole na Slovenskem — to so deželni šolski sveti, oziroma gg. deželni šolski nadzorniki v

prvi vrsti, potem pa ravnateljstva in učiteljski zbori — sveta dolžnost, da brez odloga vse storijo, da se srednje šolstvo na Slovenskem tako uredi, kakor to zahteva kulturni položaj slovenskega naroda!

Naša prva skrb bodi enotna ureditev pouka slovenščine na vseh zavodih, ki jih obiskujejo Slovenci. Slovenščini kot materinemu jeziku se naj posveti povsod enako število tedenskih ur kakor v Gorici; ta predmet se naj poveri profesorjem, ki so za to usposobljeni. Pouk nemščine je v vseh pokrajinah, kjer je kaj Nemcev enako urejen. Enotnost imajo v šoli, enotne se čutijo v življenju. Tako mora biti tudi pri Slovencih!

Končni smoter pa morajo biti slovenske gimnazije in realke po vsem slovenskem ozemlju. Slovenci pomislite zlasti sledeče: Za 93 nemških dijakov v Kočevju se izpopolni nižja gimnazija v celoti, za 116 nemških gimnazijcev na prvi državni gimnaziji in njeni filijali v Ljubljani se ustanovi posebna gimnazija, čeravno velik del teh dijakov ni na Kranjskem rojenih — za 164 dijakov samostojnih slovensko-nemških razredov in 93 Slovencev na višji gimnaziji v Celju, torej skupaj za 257 slovenskih dijakov, pa se tamošnji razredi ne razširijo v popolno samostojno gimnazijo! To je kričeča krivica za Slovence na Štajerskem, ki se mora odpraviti v najkrajšem času!

Dokler pa nimamo povsod slovenskih srednjih šol, moramo odločno zahtevati, da se nameščajo tudi na nemških, Slovincem namenjenih srednjih šolah po vsem slovenskem ozemlju v prvi vrsti slovenske učne osebe, v najslabšem slučaju vsaj sorazmerno s številom slovenskih dijakov na dotičnih zavodih!

Nadaljna izobrazba učiteljstva.

(Konec.)

Ako preudarimo te preproste, a tako prepričevalne besede, moramo spoznati izbornost, zdrave in jasne nazore tega odličnega poljskega pedagoga ter spoznati važnost in neobhodno potrebo neprestane nadaljne izobrazbe učitelja. Ta je zanj še tem potrebnejša, ker noben poklic ne zahteva toliko vsestranskih znanosti kakor uprav poklic učitelja, čigar smoter in naloga je odgoja; odgoja pa je delo neprestanega napredka, razvoja in popolnitve samega sebe.

Kdor ne kopri in ne gre naprej enakomerno z neprestanim in tako urno napredujočim razvojem vede, ta nazaduje. Nazadovati pa ne sme nihče, a izmed vseh najmanj še učitelj, ki je dolžan korakati spredaj na čelu naroda.

Fakt pa tudi je, da idealno dovršilne izobrazbe ni moči odstraniti od pouka v šoli; ondi se pridobi samo temelj elementarnih, prvotnih napotkov, prava, cena izobrazba pa je odvisna od prakse v življenju, od vaje v poklicu, od vestnega, vnetega dela nad lastnim znanjem, od autodidaktizma. Učitelju je potrebno temeljito in neprestano delo, ki ima služiti za zgled, a to ne le zgolj svojim rejencem, marveč tudi vsemu okolišu in vsi družbi.

Stališče učiteljevo zahteva od strani družbe spoštovanja, in to spoštovanje si more pridobiti samo z razumnim, priznanja polnim postopanjem, z dokazi duševnega dela, z neprestano popolnitvijo svoje izobrazbe.

Kako smešen in pomilovanja vreden je torej oni mladenič, ki si — ponosen na izpričevalo zrelosti ali na takimenovani dekret — domišlja, da ima že v svoji lasti vse znanje, da sedaj že more počivati na svojih lavorikah ter zre na slehrnega le od zgoraj dol. Dokazano je namreč, da so le samo puhloglavci in na razumu svojem omejeni prenapeteži tako prepričani o svoji popolnosti, medtem ko so pravi učenjaki in resni misleci zmerom skromni.

Iz tega, kar smo višje povedali, torej prihaja neobhodnost izobrazbe, a to: a) v splošni, b) v specialni smeri (v stroki svojega poklica).

Tožč po splošni izobrazbi, mora učitelj marljivo in neprestano zasledovati napredek in razvoj vede na polju psihologije in pedagogike; treba je preučiti zgodovino naroda, da po javnih življenja spoznaš lastnosti in značaj do-

tičnega. Treba se je seznaniti z odličnimi izdelki književnosti, a to od začetka naše zgodovine do novejšega časa; ona predstavlja koprnenje in nakane ter napore posameznih slojev in vse družbe; ona kristalizuje v sebi „misli preje in počutkov cvetja“ vsega naroda.

Učitelj mora torej delovati neprestano nad lastno samoobrazbo. Naj si ne domišluje nihče, da bo to, kar je že preobdelal, znal uporabiti zmerom pri učenju, ker ničesar ni popolnega na svetu ter le zgolj v a ja naredi mojstra.

Za popolnitev znanja in izobrazbe v narodnem duhu je jako koristno poznanje umotvorov in del naših narodnih pedagogov, ki so preiskovali stvar pri vrelcu življenja, duha in pojave duha naroda — na podlagi temeljitega znanja teh pojavov ter na njih uprli svoje nazore in osnove, gradili svoje teorije in nazore.

Pregledovanje posebnostnih strokovnih knjig ali metodiških razprav zbuja vnetemu učitelju marsikatero zdravo misel ter mu lajša delo. Učitelj se mora vestno pripraviti za slehrno predavanje, ker mu to olajša pouk in pomaga k ugodnim posledicam truda.

Smoter šolskih konferencij mora tudi biti to, da se učitelji seznanijo z naredbami šolskih oblastnij.

Na šolskih konferencah naj pride v poštev tudi metoda poučevanja posameznih naučnih predmetov. Za vsako konferenco naj se odloči drug predmet, ker o vseh predmetih ni moči govoriti na eni konferenci podrobno in izčrpajoče.

Nič manj važno sredstvo za daljšo izobrazbo v poklicu so tudi praktične lekcije, ki jih opravljajo učitelji v navzočnosti svojih kolegov ter stvarno njih preresetavanje na mesečnih konferencah.

Vodja zavoda mora deliti svoje izkušnje in opazke, ki jih doseže v dobi od ene konference do druge s tovariši ob hospitacijah. Te opazke ne smejo imeti znamenj osebnosti, da ne izvabljajo razdražbe v učiteljskem zboru.

Zaradi omogočenja nadaljne izobrazbe vaj šolske oblasti preskrbe učiteljem časopise pedagoško-didaktične vsebine ter naj založe šolske knjižnice, oziroma okrajne biblioteke s strokovnimi knjigami in najnovejšimi umotvori iz stroke pedagogike in metodike.

Ko bodo učitelji koprneči po lastni izobrazbi, stali na višini svoje naloge, tedaj postanejo z vestnim izvrševanjem svojih dolžnosti in z vrlino svojega poklica dvigalci društva ter bodo s plemenitim ponosom v svoji notranjščini mogli gojiti v svojem sreju prepričanje, da so izpolnili čim najboljše svoje visoko poslanstvo, a to kakor glede naroda, tako tudi glede domovine.

Prevedel iz poljščine Podravski.

Reakcionarji.

Da živimo v dobi reakcionarstva v Avstriji vobče, je znano, saj ni že skoraj dne, ko bi ne slišali o izdatnih naredbah v nazadnjaškem duhu; posebe pa še na Slovenskem in specialno na Kranjskem, kjer je zadnji čas zavladala črna internacionala posebno nad šolstvom in predvsem nad ljudskim šolstvom. Ne glede na strastne napade, ki jih prinaša dannadan najpoštenjši list na Slovenskem izpod peres blagoslovljenih in le deloma blagoslovljenih prstov še „nikdar kaznovanih urednikov“, izpregovoriti hočemo le o šolstvu kot takem in pokazati svetu, da so ravno ti, ki vpijejo in se rote, kakšni prijatelji napredka in obče blaginje so, največji nasprotniki tega.

Ne rečemo, da ni vmes mož, ki so res vneti za napredek, a ti so redki in, kakor se kaže, brez moči.

Obče znano je, da je napredek in s tem v zvezi blaginja posameznih narodov, držav, dežel, krajev in okrajev zavisen pred vsem od kulturnega napredka temeljem duševne izobrazbe. In ta zopet zavisi od urejenega šolstva, bodisi od najvišje do najnižje kategorije, od ljudskega šolstva, zakaj le potom tega je mogoča izobrazba širših proletarskih mas in kmetiškega ljudstva.

Srečni, bogati, četudi majhni narodi se predvsem ponašajo z dobro urejenim ljudskim šolstvom in ne prikrijevajo tega, da se imajo za svojo srečo in bogastvo zahvaliti le šoli.

Brez pouka, brez šole ni napredka, ni blaginje, ker se ne more konkurirati z na-

prednejšim, duševno bolj razvitim in zato za gospodarstvo sposobnejšim narodom. Pri nas ne moremo še biti ponosni na svoje šolstvo, zakaj to še dolgo ne bo senca tega, kar bi moralo biti, in sicer zaradi premalo šol. So kraji, kjer je še na sto otrok brez pouka. Zopet so kraji, kjer ima po sto in več otrok malec kake zasilne šole dvakrat na teden. In zopet druge šole so prenapolnjene, v pretesnih prostorih itd. Le malo je v naši deželi res pravih šol, kjer vladajo normalne razmere in so možni potrebni uspehi.

In dokler bo tako, ne bo bolje, in najsi najnovejši psevdoprijatelji ljudskega šolstva skličejo še toliko shodov v kako Škofjo Loko in naj magari uniformirajo vse svoje zavedne in nezavedne pristaše in drže še tako poučna socialna predavanja, ne bo boljše in pojdemo rakovo pot.

Predvsem je treba, kar smo že deščje poudarjali, dati nek temelj obči naobrazbi. In to ni drugače mogoče, kakor potem ljudske in to dobro urejene ljudske šole z normalnimi razmerami. Kako se mora človek učiti višje matematike, če ne zna naštevanke in nima temeljnih pojmov iz ljudske šole.

In z odkritim vizirjem vržemo vam v obraz očitjanje, da ste vi največji nasprotniki šole — reakcionarji v pravem pomenu besede.

Kakor prej omenjeno, treba še veliko in veliko, da se bo moglo meriti naše šolstvo z onim v naprednejših kronovinah. Nas, ki poznamo dobro naše šolske razmere, ne zadene nobena krivda, konstatiramo tu javno, da je naše ljudsko šolstvo v administrativnem oziru še silno pomanjkljivo in bo treba še par sto razredov, če hočemo, da bo vsaj splošno popolnjeno.

Ta nedostatek je dobro znan tudi centralni vladi na Dunaju. In ta vlada leto za letom daje v tem oziru klofote s predbacivanjem, da je kranjsko ljudsko šolstvo vsestransko pomanjkljivo. Pa tedaj se vzdigne iz vaše srede mož in to odločno zanika in dokazuje, kako so za šolo vneti in koliko zanjo store.

Dalje. Znano je, da so kraji, kjer je treba novih šol, ali že obstoječe razširiti in to v najzanesljivejših vaših krajih, a ljudstvo v svoji kratkovidnosti se temu upre. In kje ima najboljšo pomagajoče in podpihovanje? V vas. Namesto da bi tako ljudstvo poučili, pomirili in mu razložili pomen šole; mu povedali, da je dobro urejena šola pravi blagoslov za dotični kraj; saj vam nobeden ne jemlje vašega duševnega prepričanja, ga hujskate, da šole ali ni treba, ali da že taka zadostuje. Še več. So pa kraji, kjer je ljudstvo samo prišlo do tega in zahteva šolo. Namesto, da bi takemu ljudstvu šli blagohotno na roko, ga ovirate in vso stvar zadržujete. To nam izpričuje Muljava. Kaj bi še naprej navajali razne primere in potrdila, saj zadostujejo besede samega voditelja dr. Šušteršiča, ki se je izrazil pri neki seji, menda v dež. šol. sveta ni dolgo temu, in sicer: „Mi ne dovolimo nobenega razreda in nobenega učiteljskega mesta več.“ To zadostuje in je najklasičnejša priča, kakšni prijatelji šolstva so. In naj prinaša „Slovenec“ še take statistične podatke o ljudski izobrazbi v klerikalnih državah, vzemimo Belgijo, in naj še toliko vpijejo in pišejo o strokovni izobrazbi ter kmetiških šolah, o socialnih in prometnih kurzijah, dotlej, dokler bodo zavzemali napram ljudski šoli tako reakcionarno stališče — oni že vedo, zakaj — in nasprotovali s tako vehemenco razvijanju ljudskega šolstva, niso drugzega ko reakcionarji.

Udeležencem XX. glavne skupščine Zaveze.

Kdor želi, da mu pripravljalni odbor preskrbi prenočišče v Gorici, naj se zanesljivo zgleda do 4. septembra t. l. pri predsedniku pripravljalnega odbora gospodu Ign. Križmanu, nadučitelju v Dornbergu pri Gorici. Ravnotam se je treba zglasiti za banket.

Kdor se udeleži izleta na Simon Gregorčičev dom in se hoče voziti iz Čedad ali od Sv. Lucije v Vrsno, naj se zgleda pri gospodu Ign. Križmanu, ki preskrbi vozove. Kdor se ne bo zglasil, bo moral peš hoditi.

Vodstvo Zaveze
Luka Jelenc,
predsednik.